

TARNÓW - 15-22.XI-1992

VII

TYDZIEŃ
KULTURY
CHRZEŚCIJAŃSKIEJ

MIEJSKA BIBLIOTEKA PUBLICZNA
W TARNOWIE
KRAKOWSKA 4

im. Juliusza Słowackiego

"ŚWIADECTWA RELIGIJNOŚCI KSIĄŻĄT
SANGUSZKÓW Z PRZEŁOMU XIX I XXw.
w Zbiorach Miejskiej Biblioteki Publicznej"

GALERIA NIEBIESKA
ul. Krakowska 4
1p.

*To Honor of the Anniversary
of the 100th Birth of
Józef Piłsudski*

TRÈS SAINT PÈRE

La Princesse Constance Zanguska et le Prince Roman Zangusko humblement prosternés
 aux pieds de Votre Sainteté, La supplie de vouloir bien accorder
 à eux et à leurs proches parents jusqu'au troisième degré, la Bénédiction
 Apostolique, et Indulgence Plénière in articulo mortis dans la forme usua-
 elle de l'Eglise et prescrite par le Siège Apostolique.

*Chers enfants, je vous aime tant
 et si vous m'avez été si chers
 et si agréables à mon cœur*

Z książęcego rodu Sanguszków, wywodzącego się od Olgierda, wielkiego księcia Litwy, pierwszym, który przeszedł z prawosławia na katolicyzm był książę Szymon Samuel (zmarły 1638) z linii kowelskiej książąt Sanguszków i jak pisze Heraldyk, Kasper Niesiecki "pierwszy z tego domu odrzucił schizmatyczne błędy i z kościołem się Rzymskim pojednał, żadnego schizmatyka w dobrach swoich ścierpieć nie mógł".

Symbolicznego charakteru nabiera fakt, iż w tworzonej przez siebie bibliotece, posiadał już wówczas bibliofilską rzadkość-Modlitewnik francuski z pierwszych lat XVI wieku, opatrzonej własnoręcznymi notatkami i wykonanymi przez siebie rycinami. Na jednej z pergaminowych kart widniał własnoręczny napis Szymona Samuela : " Sum possessor huius libri Symeon Samuel Sangustus Dux de Kowel Kastche (lanus) Witeb (ciensis).Anno 1625 et editus est Liber ab - A(nno) 1505 ad hunc Annu (em) 120 annis ".

Na jednej z kart Modlitewnika widniała genealogia Sanguszków spisana drobnym pismem, po polsku, ręką jak się zdaje samego wojewody. Niektóre daty zostały inną ręką nieco później dopełnione, prawdopodobnie uzupełnień dokonał syn Szymona Samuela, Hieronim, późniejszy biskup smoleński, który był również podobnie jak i ojciec fundatorem Kollegium Jezuitów w Mińsku, jedyny to zreszłą biskup jakiego wydał ród sanguszkowski. Książdz Andrzej Henszel Mokrski w swej mowie pogrzebowej poświęconej Sanguszcze nie pominął Modlitewnika : " Miał między innymi Xiężkami Duchownemi Xięgę jedną nabożną, różne a bardzo piękne nabożeństwa w sobie zawierającą, w Paryżu w roku tysięcznego pięćsetnego piątego na pergaminie wydrukowaną, w tej ręką swoją wiele inszych nabożnych modlitw popisał i one Synowi swemu najstarszemu, i jakby testamentem jakim okazał, tymi słowy : - uważając tę książkę, której antiquitas zgodna, jakom się sam w niej kochał, tak synowi memu starszemu leguję, aby jej nie oddalał, ale takimże sposobem synowi swemu zostawił",

Zważywszy, iż Wasyl Sanguszko, książę kawelski, od którego w linii prostej pochodzi Szymon Samuel, syn jego Hrehor i wnuk Andrej, ojciec Samuela byli jeszcze wszyscy "wiary chrześcijańskiej ruskiej" a tymczasem wnuk jednego i prawnuk drugiego przyjęli już w treści, w istocie, i nie tylko dla formy "wiarę polską", czyli inaczej mówiąc katolicką, rzymską. W uczuciu jaki ich wiąże z Modlitewnikiem, objawia się niejako pewien proces dziejowy, ogromna potrzeba gorliwości "wyznawców nowej wiary". Jest bowiem w tej egzaltacji duchowej owa gorliwość "Świeżo nawróconych", ale jest i coś z tej siły, co pchała jednostki na drogi ich nowych przeznaczeń. Szymon Samuel wznosił również w Smolanach kościół Najświętszej Panny Maryi, "a w zamku Białokowskim (...) i pokojach książęcych przy kolumnach i innych ozdobach, śmierć często malować i rysować kazał; miał też przed oczyma swemi zegar, na którego wierzchu śmierć, a na śmierci kolumna z próżnościami świata zawsze się obracała; kiedykolwiek zegar jaką godzinę bić zaczął, pamiątkę śmierci odnawiał z obrotem godzin".

O większych fundacjach na rzecz kościoła katolickiego, czynionych przez księcia Szymona Samuela Sanguszkę nic właściwie nie wiadomo. Godnym odnotowania jest fakt, iż żona księcia, Helena i matka jej, Ewa Pacowna-Gosiewska ofiarowały srebrne tabernaculum z figurami świętych Stanisława i Kazimierza wileńskiej katedrze z napisem u podstawy : " Ewa Pacowna-Gosiewska wojewodzina smoleńska z córką swoją Heleną Corwinówną Xsiężną Samuelową Sanguszkową wojewodziną witebską, świętemu Kazimierzowi ofiaruje Anno 1637 ". Dwie córki Szymona Samuela poświęciły się służbie Bożej, Elżbieta[Halszka] była benedyktynką w Wilnie przybierając imię zakonne Anna, oraz Helena, życie swe"przepędziła na modlitwie w Karmelu, jako siostra Eufrozyna od św.Kazimierza. Godnym kontynuatorem poczynañ pradziada, a zarazem twórcą prawdziwie magnackiej fortuny Sanguszków okazał się Paweł Karol Snaguszko, od roku 1743, poprzez drugie małżeństwo z Anną Marią z Lubomirskich, właściciel Tarnowa, fundator kościoła OO. Kapucynów w Lublinie, w krypcie którego został pochowany w 1750 roku, a także fundator, wraz z trzecią swą żoną Barbarą z Duninów-Sanguszkową kościoła p.w.Podwyższenia Św. Krzyża - OO.Bernardynów. Dotrzymując przyrzeczenia swego zmarłego męża przystąpiła Barbara Sanguszkowa do budowy kościoła przy klasztorze reguły św. Klary, sióstr pokutujących Trzeciej Reguły Św. Franciszka w Tarnowie. Czas budowy kościoła przypadł na lata 1752-1774 zaś jego zupełne wykończenie na rok 1776.

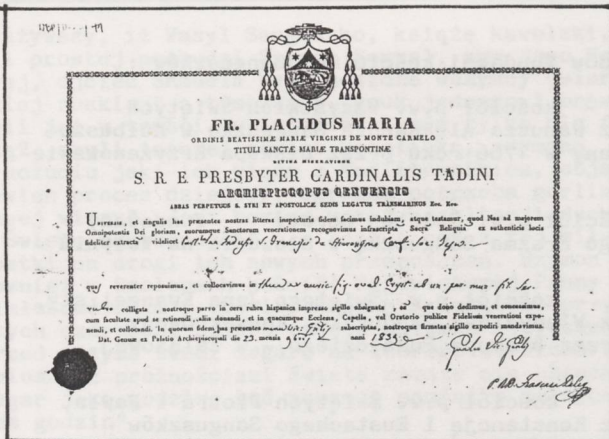
Byli też Sanguszkowie a także ich potomni kolatorami fundowanych przez siebie kościołów, czyli mieli (i mają tytularnie do dziś) tzw. prawo prezenty czyli wybierania i przedstawiania biskupowi kapłana na wakujące kościele beneficjum, z prawem tym wiąże się również m.in. przywilej prowadzenia celeb-ransa pod rękę podczas uroczystych procesji, z czego czią wielką korzystali.

A oto kilka przykładów fundacji kościelnej Sanguszków :

- lata 1750-60 - kościół p.w. Wszystkich Świętych - fundowany przez Janusza Aleksandra Sanguszkę w Kolbuszowej, konsekrowany w 1766 roku przez biskupa Krzyżanowskiego.
- rok 1822 - kościół p.w. Świętej Doroty - fundowany przez Eustachego Erazma Sanguszkę w Sławucie na Wołyniu.
- lata 1844-1848 - kościół p.w. Świętego Jana Ewangelisty, fundowany przez Władysława Sanduszkę, konsekrowany w 1859 roku przez biskupa Pukalskiego - w Zalasowej.
- lata 1900-1906 - kościół p.w. Świętych Piotra i Pawła, fundowany przez Konstancję i Eustachego Sanguszków w Porębie Radlnej k/Tarnowa, konsekrowany przez biskupa Wałęgę w 1906 roku.
- lata 1907-1909 - kościół p.w. Świętego Michała Archanioła, fundowany przez Konstancję Sanguszkową, S.Jabłonowską i K.M.Berków w Piotrkowicach k/Tarnowa, konsekrowany w 1909 roku przez biskupa Wałęgę.

Życie religijne duchowe Sanguszków to nie tylko fundacje kościołów, kaplic czy krzyży, to również czynne uczestnictwo w życiu różnych zgromadzeń zakonnych, ścisłe włączanie się w poczet wspólnot religijnych. Świadczą o tym zachowane do dziś niezwykle cenne dokumenty życia religijnego tej rodziny, wśród nich listy asocjacyjne różnych zgromadzeń, stowarzyszeń religijnych zapewniające udział w dobrach duchowych danej wspólnoty, w zamian za często okazywaną pomoc i wsparcie materialne którego Sanguszkowie nie szczędzili. Pierwszy z rodu o którym wiadomo, iż odwiedził Ziemię Świętą był Roman Sanguszko "Sybirak" w roku 1844, a więc rok przed powrotem z zesłania na Sybir. Potwierdzają to dokumenty wystawione w imieniu Kustosza Ziemi Świętej w 1858 roku, będące świadectwem nie tylko odbytej pielgrzymki, ale w tym konkretnym przypadku podziękowaniem Tułacza i Zesłańca z 1831 roku do miejsc, w których trzeba zapomnieć o doznanej krzywdzie i niesprawiedliwości a dziękować w pokorze za ocalone życie.

Prezentowane na wystawie dokumenty będące świadectwem życia religijnego Sanguszków, rzucają światło na to, co było najistotniejsze w tym życiu i co stanowiło wartość samą w sobie, niewymierną i ponadczasową. Prezentowane dokumenty dotyczą wyłącznie XIX i XX stulecia a więc są już bardziej "współczesne", przechowywane w zbiorach Miejskiej Biblioteki Publicznej, pochodzą z archiwum domowego Sanguszków z Gumnisk, będąc odzwierciedleniem nie tylko religijności tej rodziny, ale również życia religijnego w szerszym aspekcie historycznym przełomu wieku.

poz. 1

DOKUMENTY POSWIADCZAJACE AUTENTYCZNOSC RELIKWII SWIETYCH PANSKICH .

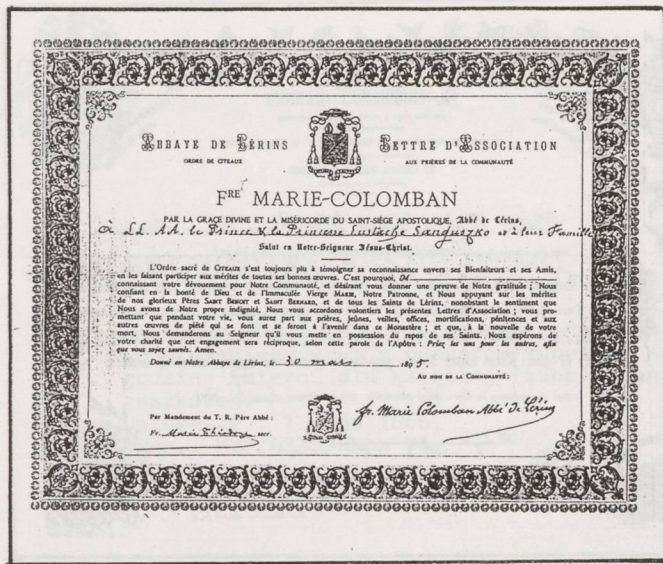
1 Dokument poświadczający autentyczność relikwii
Św. Franciszka de Hieronimo.
Datowany : Genua 23 (...) 1839,
Sygn.: MBP/DZZS/Rkps 71.

2 Dokument potwierdzający otrzymanie relikwii
Św. Eustachego.
Datowany : Rzym, 6 maja 1865,
Sygn.: MBP/DZZS/Rkps 83.

3 Dokument potwierdzający otrzymanie relikwii
Św. Władysława - Króla.
Datowany : Rzym, 16 kwietnia 1866,
Sygn.: MBP/DZZS/Rkps 91.

4 Dokument potwierdzający otrzymanie relikwii
Św. Antoniego Padewskiego - Wyznawcy.
Datowany : 23 kwietnia 1883,
Sygn.: MBP/DZZS/Rkps 77.

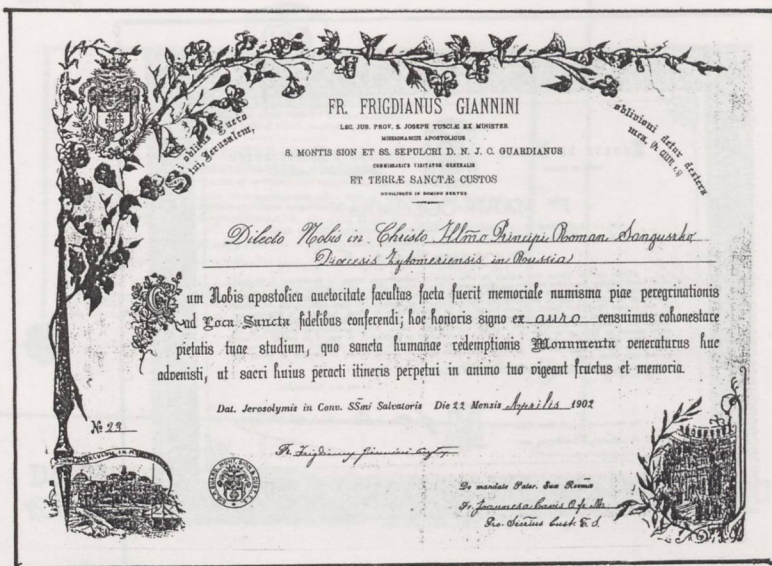
5 Dokument poświadczający autentyczność relikwii
Św. Gerarda Majella.
Datowany : w Rzymie, 30 grudnia 1904,
Sygn.: MBP/DZZS/Rkps 80.

poz. 7

DOKUMENTY POSWIADCZAJACE ODBYCIE PIELGRZYMKI DO ZIEMI SWIETEJ .

- 6** List asocjacyjny Zakonu SS. Cystersek dla Konstancji Zamoyskiej, stwierdzający przyjęcie Jej do Wspólnoty Cysterskiej.
Datowanie : 10 września 1893,
Sygn.: MBP/DZZS/Rkps/119.
- 7** List asocjacyjny Zakonu OO. Cystersów dla Eustachego (Stanisława) Sanguszki wraz z rodziną, stwierdzający przyjęcie do wspólnoty Cysterskiej.
Datowanie : 30 marca 1895,
Sygn.: MBP/DZZS/Rkps/120.
- 8** List asocjacyjny Klasztoru Św. Pawła Trzech Fontan, Zakonu Cystersów w Rzymie, dla księżnej Konstancji Sanguszkowej wraz z synem.
Datowanie : 28 kwietnia 1903,
Sygn.: MBP/DZZS/Rkps/121.

poz. 11

LISTY ASOCJACYJNE .

9 Dokument poświadczający odbycie pielgrzymki do Ziemi Świętej dla księcia Romana Sanguszki "Sybiraka".

Datowanie : Jerozolima 12 maja 1858,
Sygn.: MBP/DZZS/Rkps 72.

10 Dokument poświadczający odbycie pielgrzymki do Ziemi Świętej dla księcia Romana Sanguszki "Sybiraka", a także potwierdzający przyjęcie Go w poczet członków Bractwa przy Konwencji Najświętszego Zbawiciela.

Datowanie : Jerozolima 12 maja 1858,
Sygn.: MBP/DZZS/Rkps 73.

11 Dokument potwierdzający odbycie pielgrzymki do Ziemi Świętej dla księcia Romana (Damiana) Sanguszki.

Datowanie : 22 kwietnia 1902,
Sygn.: MBP/DZZS/Rkps 79.

INNE SWIADECTWA RELIGIJNOSCI .

- 12** Dokument udzielający błogosławieństwa apostołskiego wraz z odpustem zupełnym na godzinę śmierci dla księżnej Izabeli Sanguszkowej.
Datowany : 1 maja 1866,
Sygn.: MBP/DZZS/Rkps 74.
- 13** Dokument poświadczający otrzymanie wizerunku Chrystusa ze Spiżu dla Pawła (Romana) Sanguszki.
Datowany : Rzym, 27 maja 1867
Sygn.: MBP/DZZS/Rkps 75
- 14** Dokument stwierdzający akt przynależności do Arcybractwa Nieustającej Adoracji Przenajświętszego Sakramentu dla Konstancji Zamoyskiej.
Datowany : w Warszawie, 29 marca 1877,
Sygn.: MBP/DZZS/Rkps 76
- 15** Dyplom (Patent) poświadczający akt przyjęcia Konstancji Zamoyskiej w poczet członków Arcybractwa Świętego Michała Archanioła.
Datowany : w Warszawie 29 września 1894
Sygn.: MBP/DZZS/Rkps 78.
- 16** Plan budowy kościoła parafialnego w Porębie Radlnej (p w. śś Piotra i Pawła), fundowany przez Konstancję i Eustachego Sanguszków.
Datowany : 16 sierpnia 1900,
Sygn.: MBP/DZZS/Rkps 128.

- 17** Dyplom dla księcia Eustachego Sanguszki, nadający mu tytuł syndyka apostolskiego nad klasztorem zakliczańskim OO.Reformatów.
Datowany : 11 września 1903,
Sygn.: MBP/DZZS/Rkps 122.
- 18** Dokument stwierdzający akt przynależności do Zgromadzenia Najświętszego Odkupiciela (OO.Redemptorystów) dla księżnej Konstancji Sanguszkowej.
Datowany : 2 lutego 1910,
Sygn.: MBP/DZZS/Rkps 81.
- 19** Dowód konsekracji kielicha znajdującego się w kaplicy pałacowej w Gumniskach z napisem: "Memento za dusze Sanguszków".
Datowany : 7 grudnia 1930,
Sygn.: MBP/DZZS/Rkps 98.
- 20** Notatka Towarzystwa Budowy Kościoła dla Szkół w Tarnowie przyznająca księżnej Konstancji Sanguszkowej tytuł Honorowego Członka Towarzystwa.
Datowany : 9 grudnia 1932,
Sygn.: MBP/DZZS/Rkps 124.
- 21** List Br.[onisława] Szymańskiego [superiora XX Misjonarzy w Tarnowie], zamieszczony w książce biograficznej o świętej Ludwice de Marillac, dla księżnej Konstancji Sanguszkowej.
Datowany : 17 października 1934,
Sygn.: MBP/DZZS/Rkps 19.
- 22** Dokument potwierdzający przyjęcie księcia Romana Władysława Sanguszki do Związku Mszalnego Księży Najświętszego Serca Jezusowego.
Datowany : 25 października 1937,
Sygn.: MBP/DZZS/Rkps 82.

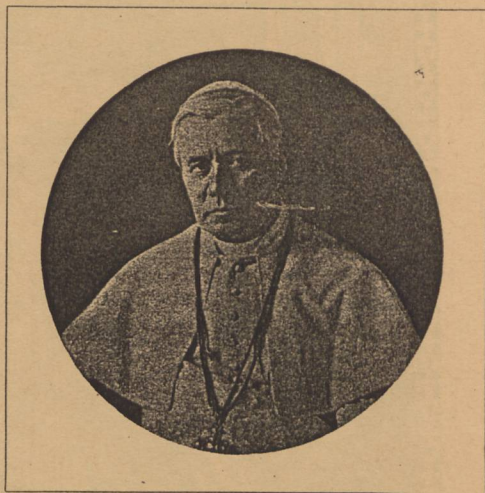
Roman Kuzio Tanpuszko

został przyjęty do Związku Mszalnego Księży Najśw. Serca Jezusowego

Dnia 15 października 1937 r.

KATALOG

scenariusz merytoryczny wystawy, wstęp: mgr Jolanta Marszałska
oprawa plastyczna wystawy, katalogu, plakat: Andrzej Trybalski

Univerſos et ſinguloſ, qui ad
ſplendorem Euchariſtiæ ſouentibꝫ
kindoboreuſij exitum ſtudiorum et
operam contulerunt benignam
caritatem conſectimur, et iſtodem
factu græque ac ſalutaria
in præmiũ a Domino adven
tante, grati et beneuolentiſſimi
mi teſtem, Apoſtolicam Benedi
ctionem amantiffime impetrimꝫ.
Ex Aediſſuſ Vaticaniſ
in caſa Septembriſ An. 1912

Sing. Pp. X.